

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

1999 m. gruodžio 18 d.

Nr.245 (47)

Saturday supplement December 18, 1999

No. 245 (47)

Balys Auginas

ADVENTO VILTIS

KALĖDŲ PSALMĖ

Dar nemačiau
Tokio ūkanoto Advento:
Mano dienų laivai
Grimsta dervos mariose,
Ir laukimo naktis
Vaikšto aplinkui mane,
Kaip aklas keleivis —
Jo virpančius pirštus
Jaučiu savo delse — — —

O pasaulis gieda
Apie balandį
Su alyvos šakele.
Bet žmogaus daina —
Kaip sausra:
Žudanti žiedą,
Deginanti širdį —
Ji yra kaip taifūnas,
Nusiaubiantis
Taikingą žveją — — —

Ir mano Genties varpai —
Drebančios širdies varpai —
Šaukia meilę ir viltį,
O Advento naktis
Tamsi, kaip baimė,
Gili — kaip neapykanta:

Ir alyvos šaka
Žydi tik ant užmigusio
Kudikio kapo — — —

Kur jūs, Geros Valios Ašotai?
Kodėl gulite aikštėse sudužę?
Santikos vynas palietas —

Apleisto Slėnio miškuose
Ir šviesiausių Kalėdų naktį
Miega negyvos eglės —
Lyg žali pumpurai
Mirusios mūsų kartos — — —

Kai šianakt Vilties Žvaigždė
Sustoja prie apsnigto stogo,
Mano Apleistame Slėnyje
Prasimuša naujo šaltinio
Krištolinis siūlas — — —

Leisk, Visagali,
Angelui savo
Pragysti
Ant mano namų
Švento ir sukapoto
Slenkščio — — —

Tavo garbei žiema
Išklojo tėtiškės laukus
Išblyškusia drobulė sniego —
Kaip mano Motina dengdavo
Šventąjį stalą Kučių — — —

Ir aš vienintelė
Išikūnijimo Naktį
Nusiimu šiurkščią
Žmogiškos širdies ašutinę
Ir palenkiau kelius
Prieš savo dievišką Brolį,
Gimstantį
Ant pasaulio karsto
Po stebuklą
Ir Vilties
Žvaigždę — — —

1975.12.10

Kalėdų belaukiant... Tai ne senųjų Betliejaus kalvų piemenukas, o keturmetis Raimundas Čepelė, kaip ir visi, nekantriai laukia Jėzaus Gimimo šventės.

Lietuvoje po 55 metų

Apie ją Danas Lapkus Monografijoje (1993) yra pasakęs: „pozityviu požiūriu į pasaulį, koloristine kultūra, piešinio šviežumu ir grakštumu dailininkės darbai yra unikalus lietuvių meno istorijoje“. Ir Monografijos redaktorius Algimantas Kezys: „Savo pasirinktus objektus Ona Dokalskaitė perteikia gyvomis spalvomis, paėmėdama juos romantiskomis impresijomis, kupinomis jaunatviško veržlumo ir lyrizmo.“ „...begalinė spalvinių derinių įvairovė paveikslė virsta kūdikiškai laukios fantazijos pasauliu.“

Gimusi Seinuose, augusi ir brendusi Surdegyje (kur našlė Antanina Dokalskienė mokytoja, paskui Panevėžyje — pas tetą, kai gimnazijoje piešimo mokytojas Juozas Zikaras pastebėjo jos talentą.

O 1928 m. Dokalskienė su Onute ir Birute atsiranda Sovietų Sąjungoje, nes Maskvoje — jos sesuo, ir nes ji patikėjo ten būsimo „rojaus“ vizija... O

pati mokytoja ir Verečijos mokyklos (lietuvių) greit apkalinta, kad „liaudies priešas“, patenka į Sibirą... Jaunos mergaitės vargo, drebo iš baimės tame „rojuje“, užsidirbo duoną įvairiais darbais.

Onutė, anksti palinkusi į meną, vargais negalais pateko Minske į Vitebsko dailės technikumą, kur susipažino su būsimo vyru-dailininku Mykolu Paškevičium; abu, studijas baigę, greit pasižymėjo orginalia kūryba, net buvo premijuojami.

Onos sesers Birutės, aktorės, dukrelė Birutė Paškevičienė paglobodavo, kai ji išvykdavo teatro gastrolėms. Kartą, staigiai frontui pasistūmus, jie turėjo bėgti, frontas juos nuo sesers atskyrė, vienerių metų Birutė jiems teko globoti ir užauginti.

Paškevičiai su grįžusia iš Sibiro motina Dokalskiene 1942 m. atsidūrė Kaune, vietinių dailininkų buvo gražiai sutikti

ir priimti. Čia Dokalskaitė ir parodoj dalyvavo. Čia gimė Onos ir Mykolo dukrelė Alyja (1944), deja, tais pat metais jiems teko su daugeliu kitų lietuvių pasitraukti nuo komunistų. Vokietijoje, vėliau Amerikoje (New York — Long Island, paskui Kalifornijoje — Santa Monica, Anaheim) Ona ir Mykolas su dailė nesiskyrė.

O. Dokalskaitė iki dabar yra dalyvavusi per 20 dailės parodų, asmeninių ir grupinių; paskiausia, labai sėkminga, jos paroda buvo prieš porą metų Anaheim, CA., galerijoje. Mykolas — irgi savitas, idomus dailininkas, nors duoną pelnė architektūrinėje bendrovėje. Jo Monografija taip pat, Alg. Kezio redaguota — 1994 m. Duktė Alyja, išsimokslinusi New Yorke, tapo žymia dailininke, dabar su kūryba besirėmianti Amerikoje ir Japonijoje.

Šiomet ši trijų dailininkų šeima, lydimą ir dukros-augintinės, nuvyko į Lietuvą — po 55 metų. Bet svarbiausia Lietuvos viešnia buvo dail. Ona Dokalskaitė, nes Dailės muziejaus Vilniuje pakviesta suruošti jos kūrinių parodą — Radvilų rūmuose. Paroda buvo atidaryta 1999 m. rugsėjo 9 d. ir tęsėsi daugiau kaip mėnesį.

Prakalbinu dailininkę: — Kodėl tik dabar kelionė?

Galvojau žymiai anksčiau, dar gyvenant Santa Monicoje. Paveikslai buvo paruošti, bet neįremini. Tačiau ir abejočiau, ar Lietuva priimtų... Ragino dail. V. Jonynas, kiti: nuvyk, pasirodyk su sava kūryba! O aš buvau tyli, savęs nepervertinau... Pagaliau parašiau Dailės muziejaus Vilniuje direktoriui Romualdui Budriui, užklaudama apie galimybę parodai. Atsakė: „Mačiau jūsų monografiją, manau, būtų malonu jūsų darbus pamatyti.“

žmona. Po koncerto teko susitikti ir su vysk. J. Boruta; jis prašė perduoti linkėjimų prel. J. Kučingui, poetui B. Brazdžioniui ir jo tetai (Santa Monicoje) Petronėlei Starkienei.

Kai atvyko Alyja, visi vaikščiojom po senamiestį, buvom prie Aušros Vartų, prie Parlamento rūmų, kur lietuvių minia sustabdė rusų tankus... Matėm Gedimino bokštą (bet sunku mums įlipti), pasigrožėjom Vytauto Kašubos Gedimino paminklu.

Į parodą atsilankė vidutinio amžiaus publika, daugiau vyresni. Atidaryme-negausiai, nes buvę tik su pakvietimais. Vėliau, ypač savaitgaliais, sako lankėsi daugiau. Mes buvom išvažiuojo-pasidairyti po Lietuvą.

Bet man svarbiausia ir džiaugiausia, kad parodos atidaryme atsilankė mūsų nepriklausomybės iškovojojas Vytautas Landsbergis, su žmona Gražina. Jis pasveikino mane su gražiausių rožių puokšte. Aš, žinoma, jaučiausi — kaip „ant septinto dangaus“... Tai man kulminacinis įvykis! Gražią kalbą pasakė direktorius R. Budrys. Ir man leido pasisakyti. Jaudinausi! Bet... žmonės nepeikė, net pagyrė.

— Turėjote ryšį su Druskininkais? Kaip-ten?

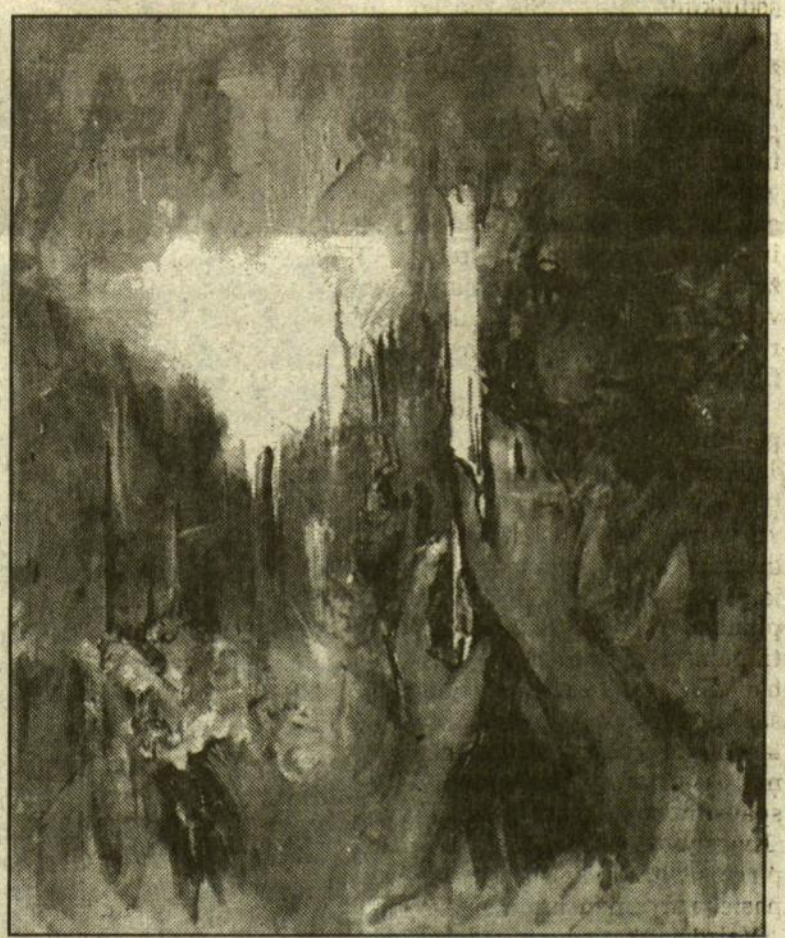
— Labai labai ten mums patiko! Aš tiesiog išimylėjau tą pilną pušų miestą! Vasarotojų daug. Buvo nemažai kultūros žmonių. Susipažinom su ministru poetu Kornelijum Plateliu, Druskininkų meru Algimantu Makniu, jo pavaduotoju Bliu Babruku. Buvom Čiurlionio išpūdingame muziejuje, kur genijus kurė ir dailę, ir muziką. Pianinas — švarus, blizgantis, rodos, tik šiandien Čiurlionis čia sėdėjęs... Ir jo, genijaus, paroda, miniatiūriniai paveikslai — viskas ir senoviška, rodos, ir jaunatviška. Negalėjom atsidžiaugti.

Nukrito ten obuoliukas, aš jį pasiėmiau — kaip atminimą iš Čiurlionio sodo; o Mykolas jį radęs, nežinodamas, kad man tai relikvija, ėmė jį ir apgraužė...

— Kaip jums ir dukroms atrodė viskas Lietuvoje?

Dail. Ona Dokalskaitė. „Žiema Hampton Bay, New York“.

Dail. Ona Dokalskaitė. „Be pavadinimo“.

— Kaune pirmadienį buvo daug kur uždaryta. Ir tas miestas ne toks išpūdingas, kaip Vilnius. Aišku, visur menasi didieji skaudūs pergyvenimai: kovos, išvežimai, protestai... Anuomet, prieš pusę šimtmečio, aš gyvenau Surdegyje, Panevėžyje. Ten gamta — kaip poezijoj (o gal kad jaunystėj?). Lygumos, švarūs miškai... Miškai mane traukė, bet nebuvom sustoję.

Kur aš augau, buvo balti beržynėliai, dabar tokių nemačiau. Ežeriukų daug pravažiavom-gražūs. Norėjosi išlipti, pabraidyt...

O aš pirmiausia Kaune norėjau aplankyti Karo muziejų, kur buvo mano pirmas pasirodymas — parodoj 1943 m., su paveikslu „Ant protevių kapo“. Bet muziejus pirmadienį buvo uždarytas. Susitikom su Algimantu Miškinium, meno kolekcionierium, kuris yra žurnale Kolekcijs rašęs apie Mykolo seniai pamirštą paveikslą, tapytą mums gyvenant Kaune (1943-44 m.).

Į Kryžių kalną patekom grįždami atgal į Vilnių. Nu-teikė mus ir dziugiai, ir

liūdnei. Kalnas lyg apsidintas medeliais, bet tai juk kryžiai! Niekur pasauly nėra, kad žmonės su tokia meile globotų šią vietą. Kryžiai naktimis buvo statomi, kadangi sovietinės valdžios uždaustė. Jų vis daugėjo — valdžia nepajėgė nustelbti. Dieną naikina, o naktį — vėl jų daugiau. Ir dabar pajutom didelį žmonių tikėjimą bei užsispyrimą — viską siekti maldomis, kryžiais... Rožančiai, škaplieriai — sukabinti ant kryžių — visa tai reiškė meilę ir tikėjimą. Žiūrėjau į didelius gražius kryžius, taip pat į mažiukus, rožantėlius apkaabinėmus. Gražu, bet ima ir liūdesys — dėl daugybės mirusių, nukankintų, žuvusių. Jaunieji lipo į kalno viršūnę, aš tik apačioj išgyvenau visą Kryžių kalno istoriją.

— Kokios dabar kūrybinės mintys, miela dailininke?

— Dabar? Man gana, užbaigiau savo misiją. Regėjimas apsilpęs, ką begalėčiau kurti? Bet gyvenimas, vis tiek, įdomus. Ir reikia priimt, kas tau Dievo duota. Atlikti gyvenimo paskirtį, pareigą. Negali kurti, tapyti, tai bent gali pasvajoti.

Yra ir dabar kuo džiaugtis: aciu Dievui, abi dukros sveikos, labai darbščios, mylinčios ir mylimos.

— Tai petenkinata kelionė, ir paroda? Nesigailite vargo?

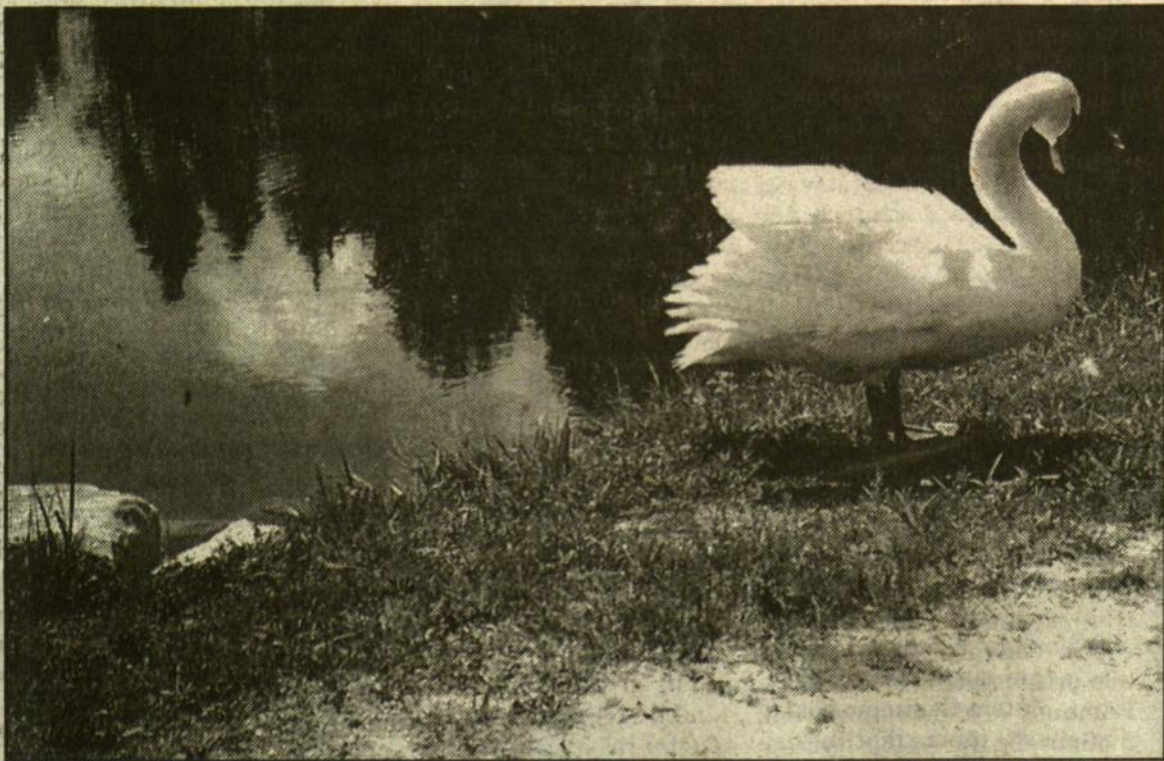
— Labai patenkinta! Nesitiekėjau būti taip gražiai priimta, nors jiems iki šiol nežinoma. Tyliai dirbau, tyliai gyvenau. Ilgai negalėjau užsiimti laisva kūryba. Dabar džiaugiuosi viskuo: ir lietuvių dainos man gražios, ir literatūra visada gėrėjau (tik, deja, nebegaliu skaityti). Ir ypač atsigavau dabar kelionėje po Lietuvą. Jie ten pasidomėjo mano kūryba, mūsų biografija. Korespondentai klausinėjo, teiravosi ir per televiziją leido pasisakyti. Jautėsi visur savi žmonės — geranoriški, sveitingi.

Sveikatos ir sėkmės, miela dailininke! Aciu už nuosirdų pokalbį.

Kalbėjosi Alė Rūta

Dailininkai Ona Dokalskaitė ir Mykolas Paškevičiai Vilniuje šią vasarą.

Atsiminimų atspindžiai... Nuotr. Stasio Baro

Be Pranutės

Mirtį sutinkame beveik kasdien. Artimųjų, draugų, pažįstamų. Ir vis pagalvojame — dar ne aš, dar neatėjo valanda... Ir bijom, ir laukiam, ir nelaukiame. Jaučiame jos pasisveikinimą, dažnai jos ranką ant savo pečių. Ji mus seka, mes bėgame...

Štai be Pranutės Aukštikalnytės-Jokimaitienės šių metų rugsėjo 6 dieną jau suėjo dešimtmetis. O galėjo dar pagyventi, dar daug sukurti. Kelis jos eilėraščius persirašiau 1977 metais, kai, antrą kartą aplankiusi Lietuvą, viešėjau Jokimačių namuose. Tą vakarą dalinomės savo poezija. Pranutės eilėraščius tyliai skaitė sūnus Kęstutis. Norėjau parsivežusi Čikagon paskelbti juos — *Drauge*, bet Pranutė nesutiko, nes anuomet tai buvo pavojinga, — jos eilės jautėsi gili rezistencija, kritusių brolių netektis. Kalbėjomes tada apie savo jaunystę, mokslo metus, visų mūsų likimą. Partizaninėje kovoje jau buvo žuvę artimi bičiuliai Mamertas Indriliūnas, Bronius Krivickas, Albinas Jaudegis, o nuo bombų sėkveldrų karo sumaištyje — Vytautas Mačernis.

Gimė Pranutė Aukštikalnytė 1922 m. kovo 1 d. Vabalninke, mokėsi Panevėžyje, Kaune ir Vilniuje. Mudvieji draugystė tęsėsi daugelį metų, — nuo 1938 slaptoje ateitininkų stovyklose, suvažiavimuose, vėliau studijų metu. O okupacijos laikais maždaug nuo 1974 dažnai susirašinėjome iki paskutiniųjų 1989 m., kai iš Vilniaus ligoninės gavau jos paskutinį laišką, rašytą liepos 29. O rugsėjo 6 jau jos netekome. Pranutės laidotuvių susirinko visi, kurie ją mylėjo ir gerbė. Dukra Danutė aprenė ją tautiniais rūbais, nuometu, atvyko etnografinis ansamblis iš Marcinkonių, kurį ji globojo, konsultavo ir aprašė savo knygoje. Ansamblis giedojo, dainavo senas raudas ir giesmes. O kas galėjo tada tikėtis, kad

Mokslų akademijos instituto salėje bus giedamos giesmės ir maldos, — taip rašė savo laiške Pranutės sesuo Elzė.

Pranutė jau nuo 1937 m. skelbė savo eilėraščius *Ateities spinduliuose*, *Ateityje*, *Naujojo Vaidilutėje*, *Moteryje*, *Studentų dienose*, *Naujojo Romuvoje*. Jos išskirtinį gabumą poezijoje jau Panevėžio gimnazijoje pastebėjo lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja Salomėja Neris, žadėdama didelę ateitį. Tačiau Pranutės talentą užgniauzė žiaurūs okupacijos metai. Ištėjęs už Sibire kėntėjusio poeto Gedimino Jokimačio, patyrė daug persekiojimų. Teko slapstyti, mokytojaujant kilnotis iš vienos vietos į kitą, gyventi net Latvijoje. Tačiau nepalūžo. 1953 m. baigė Pedagoginį institutą ir Vilniaus universitetą, apgynė filosofijos mokslų disertaciją iš tautosakos srities. Vėliau dirbo Mokslų akademijoje mokslinį darbą Lietuvių kalbos ir literatūros institute, tautosakos skyriuje iki pat savo mirties.

1968 m. ji jau filologijos mokslų kandidatė. Tais metais pasirodė jos studija *Lietuvių liaudies baladės*, o 1970-tais *Lietuvių liaudies vaikų dainos*. Paruošė ji spaudai karinių ir istorinių dainų katalogą, suskirstydama visas šio žanro dainų tipus. Tačiau šis žanras užkliuvo, — kai kam pasirodė „pavojingas“ sistamai, ir rankraštis ilgai gulėjo leidyklos stalčiuose. Tik daug vėliau, pakeitus pavadinimą, knyga buvo išleista. *Vaikų dainos* išėjo 1980-tais. Paruošė ji ir trečią *Dainyno tomą. Karinės — istorinės dainos* (1985). Su B. Kazlauskienė parengė *Istorines ir socialines dainas*. Išleido kelias vaikų dainų knygeles, taipgi tautosakos rinktines — *Bite Rite-Baltaragė* (1987) ir *Su saule lijo* (1983). Su Norbertu Veliumi 1986 metais paruošė Rozės Sabaliauskienės tautosakos ir etnografinės rinktinę *Atbėga elnias devyniaragis*. Paruošė ji ir ne vieną straipsnį iš tautosakos lobyno, atiduodama didelę dovaną ateities Lietuvai. Kai kuriose knygoje, kaip ji pati man skundėsi, be jos žinios buvo įterpti okupacijai palankūs sakiniai.

Pranutė buvo gili asmenybė, labai mylėjo savo šeimą, rūpinosi Gedimino ilga ir sunkia liga. Po Gedimino mirties (1986) laiškuose skundėsi nekokia savo sveikata: „...O jėgos taip mažėja, — kartais paimu plunksną ir rankas, o rašyti negaliu. Ir dabar, kada atsidaro visų leidyklų ir redakcijų durys, kada mielai

imtu spausdinti mano knygeles ar kokius straipsnius — nebėra jėgų. Gyvenimas baigia prabėgti, ir ne visada gal buvo panaudota kiekviena valanda pačiam reikalingiausiam darbui. (...) Jeigu dar pajėgiau užbaigti visa, ką esu pradėjęs — būtų laimė, bet baisu, ar užteks jėgų. Juk dažniausia žmonės išeina iš šio pasaulio neužbaigę darbų“.

Praėjus penkeriems metams nuo Pranutės mirties, sūnaus daktaro Kęstutis rūpestiui (finansiniškai padedant dr. Albinui Šmulkščiu), buvo surinkti, niekur neskelbti ir nepublikuoti rašiniai, kurie tapo lietuvių literatūros turtu. Jis tyliai plevėna jaukioje gerumo ir ilgesio erdvėje, kurios nesutrupina šiurpūs istorijos kuliavirčiai. Jis nieko nekaltina ir niekam negrasiina, o kalba tarsi pats su saviimi. Autorė įžengia į poeziją kaip į dvasinio tyrimo sritį, kur viešpatuoja ne emocijų sumaištis, o aukštyn kylančios sielos balsai.

Pranutės Aukštikalnytės-Jokimaitienės poezija, ilgai išgulėjusi viešo literatūrinio kelio šalikelėje, užkonservavo savyje tyrą idealistinį nusiteikimą, regis, jau neįmanomą dabartiniame nuovargio, apatijos ir degradacijų laike, taip pat ir sudvasintą žodį, nepaliestą visagalės retorikos“.

Julijs Švabaitė-Gylienė

Pranutė Aukštikalnytė-Jokimaitienė

Norėčiau tau rašyti, o mano tolimosios Šiaurės tremtyni,
Nors aš žinau — pas mus pavasaris, o mano žodžiai gal paklys
baltose pūgose ir nepasieks tavęs —
Kai paskutinį kartą mačiau tave už geležim apkalto lango ir tavo
ilgesiu nušvitę akys man kartojo: „Aš sugrįšiu —
Neliūdėk“ —
Aš pavirtau į tylų keistą sapną —
Sugrįžusi namo aš negyvojomis rankomis paliesdavau
prisiminimų gėles tavo tuščiam lediniam kambariui —
Ten buvo šalta ir kvėpėjo mirusių kvapų —

Ir aš žinau, kad tu jau nebegrįši —
Nes taip iš lėto viskas miršta mummyse
Ir šitie vieniši paklydę žodžiai baltose pūgose neprisiskauks
tavęs —

1946.IV.15
Sungailiai

Ar atleisit,
Broliai,
Savo mirtį ir šauksmą,
Ugnį ir kraują? —

Ar atleisit,
kad žemė,
Apsėtoj jūsų kapais
Ir pelenais nubarstytą,
Mes palikom gyvent? —

1948 m.

PRISIMINIMAS

M.I.

Šią naktį vėl atbunda manyje
Praėjusių dienų sapnai nutolę
Ir savo laimės plazdančią giją
Jie šaukia vėl tave, o mano broli —
Už lango iltis pavargęs vėjas,
O židinio ugnis lėtai rusena —
Man prie širdies tylias rankas sudėjęs
Tu pasakoki vėl legendą seną

Apie sudužusius gelmių laivus
Ir paskenduolių jūrininkų dainą,
Kaip jie audras, kaip savo ilgesį mylėjo —

Ir aš matau — koks sapnas nuostabus
Į tavo spindinčias akis lėtai ateina —
Į lygumas tylias atneštas marių vėjo —

1946.II.24
Vabalninkas

Tavo kapo šioje žemėje nėra, o mano broli —
Aš neradau jo niekur, išvaikščiojus visus sauletus kalnelius
ir visų upių aukštus griuvančius krantus —
Aš neradau jo pušynų lomose —
Tačiau kiekvieną vakarą, kai saulė leidžiasi, aš žiūriu pro
mažytį langą į tavo žemės raustančius liūdus laukus
Ir dainuoju —
Tau, mano broli, —
Nes tavo kapas mano širdyje —

1946.X.23

Pianistė Gintė Čepinskaitė. Nuotr. Baniutės Kronienės

Artimo meilės koncertas

Gruodžio 5 d. Lietuvių dailės muziejuje Lietuvos vaikų globos būrelis „Saulutė“ surengė jau penktą tradicinį prieškalėdinį koncertą. Nepaisant, kad Čikagoje lietuviai tą dieną turėjo pasirinkimą dalyvauti net šešiuose renginiuose, gražus būrys žmonių savo dalyvavimu parodė gerą valią vargstantiems Lietuvos vaikams ir jiems sudėjo dosnią Kalėdinę dovaną. Koncerto proga už skelbimus, biilietus ir aukomis „Saulutė“ gavo 5,000 dolerių, kurie tuoj keliaus į Lietuvą.

Koncerto programoje dalyvavo aukšto lygio pianistė Gintė Čepinskaitė, paskambinusi F. Šopeno „Poloneza“, keturis prelūdus, dvi ištraukas iš R. Šumano „Karnaval“, F. Liszto „Meilės sapną“. Ričardo Soko Vokalinis moterų ansamblis, susidedantis iš dvylikos muzikinių patirtį turinčių dainininkių, padainavo 14 dainų, iš kurių 11 buvo sukurtos Ričardo Soko. Šie muzikai verti artimesnio susipažinimo.

Gintė Čepinskaitė, su pagyrimu baigusi Lietuvos muzikos akademiją Vilniuje magistro laipsniu, buvo laimėjusi stipendiją Mozarteume, Salzburgėje ir buvo pakviesta prof. V. Noreikos dirbti koncertmeisterė — akompaniatorė jo dainavimo klasėje. Kocertavo su simfoniniais orkestrais ir solo rečitalius atliko Austrijoje, Vokietijoje, Baltijos valstybėse bei žymiausiose koncertų salėse St. Petersburge ir New Yorke. Šiuo metu gyvena Hinsdale, dirba koncertmeisterė — akompaniatorė darba keliose amerikiečių mokyklose ir su pasisekimu duoda privačias piano pamokas. Vilniaus universitete ji taip pat yra įsigijusi tarptautinio verslo specialybę, tačiau pasirinko dirbti muzikos srityje. Jau nebe pirmą kartą ji prisideda prie Čikagos lietuvių renginių, „Saulutės“ paprašyta, mielai sutiko be honoraro pasidalinti savo menu.

Ričardą Soką Čikagoje jau daug kas pažįsta, tik gal jo talento platumo ir pajėgumo dar nežino. Baigęs Lietuvos muzikos akademiją fortepijono ir vargonų specialybę, jis iki atvykimo į Ameriką dirbo kaip koncertuojantis vargonininkas Lietuvos valstybinėje filharmonijoje, o šiuo metu yra Švč. Mergelės Gimimo bažnyčios vargonininkas ir choro vadovas. Jis taip pat dirba su Park Forest Singers chorui. Prieš dvejus metus jis subūrė grupę muzikinį išsilavinimą turinčių moterų ir įsteigė Vokalinį moterų ansamblį. Sutikę be honoraro atlikti programą „Saulutės“ labdaros koncerte, šios dainininkės suža-

vėjo publiką. Jų balso kokybė, tyri saskambiai, tikslūs ritmiškai painių kūrinių atlikimas, jausmingas niuansų intonavimas, rodė jų tvirtą muzikinį pasiruošimą. Ansamblyje dalyvauja Giedrė Nedveckienė, Jūratė Čechavičiūtė, Kristina Padvaiskaitė, Jolanta Urbietienė, Virginija Savrimienė, Dalia Gedvilienė, Roma Tomašaitienė, Rima Urbonavičienė, Jūratė Lukminienė, Laima Žukienė, Marija Juškievė ir Regina Paulavičienė.

Svarbiausia naujiena: iš 14 ansamblio padainuotų kūrinių 11 buvo parašyti paties Ričardo Soko. Kompozicijos gyvos, įvairios. Jis, kaip retas lietuvis kompozitorius, jau yra išgyvenęs sinkopuotose ritmuose, žaidžia dramatiškais kontrastais, tačiau saskambius — harmonijai, pasirenka suprantamą, tradicinę, „grazią“. Turbūt mažai kas pasigestų, jei žengiant į naują tūkstantmetį, būtų atsiskaičyta dvidešimtojo šimtmečio „modernios“, disonantinės, atonalios, minimalios muzikos.

R. Sokas Vokaliniam moterų ansamblui rengia platesnius ateities planus. Norėtų ansamblių praplėsti, kviečiant muzikinių patirtį turinčias moteris prisidėti. Tikisi koncertuoti kituose lietuvių telkiniuose; išleisti CD ir/arba kasetes. Jeigu įsitikins, kad turi galimybę rašyti vokalinę muziką, imsis reikšmingesnių kūrinių. Gilešnės minties muz. R. Soko kompozicijas žmonės turės progos išgirsti Švč. M. Marijos bažnyčioje muzikinio pusvalandžio metu prieš Berniųjų Mišias, gruodžio 24 d. Ten bus giedamos kelios jo giesmės, bei pagroti jo sukurti instrumentiniai kūrinių. Džiaugiamės šiuo įnašu į Čikagos lietuvių kultūrinį gyvenimą.

Matydami Kalėdinį blizgčių perteklių Amerikoje, šeddamis šiltoje namuose, stengdamiesi nepersivalgyti, prisiminkime tamsą, šaltį ir alkį kenciančius vaikus Lietuvoje. Kalėdos bus linksmesnės tiems, kurie savo prisidėjimu jausis jų vargą ir skausmą sumazinę. Auką prašome siųsti „Saulutei“ — „Sunlight Orphan Aid for Lithuania“, 419 Weidner Rd., Buffalo Grove, IL 60009. Tax I.D. #36-3003339. Kituose miestuose „Saulutės“ atstovės yra Birutė Kozicienė (tel. 904-756-4971), Daytona Beach, FL; Birutė Bublienė (tel. 248-646-8588), Bloomfield Hills, MI; ir Lorraine Staal (tel. 508-867-3071), Sutton, MA.

Laima Žliobienė

Moterų dainos vienetas, vadovaujamas muz. Ričardo Soko, po „Saulutės“ koncerto Lietuvių dailės muziejuje, Lemonte. Nuotr. Baniutės Kronienės.

Savo darbus skiria Lietuvai

Metus laiko Lietuvoje stažavosi jaunas talentingas fotografas iš Amerikos Andrius Mikšys. Baigus studijas, jam paskirta Fulbright stipendija. Retas užsienyje gyvenantis menininkas, gavęs tokią stipendiją, atvažiuotų semtis patyrimo, išpildyti, įkvėpimo i Lietuvą. Jam buvo atviri keliai į daugelį šalių. Ši jauna fotografa nesuviliojo karšti egzotiški kraštai, ji traukė tėvo ir senelių žemė ir jis pasirinko Lietuvą.

Metus laiko dirbta, vaikščioti Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir kitų didmiesčių siaurais senamiesčių gatvėmis, važinėti po tolimus miestelius, kaimus, kaimelius, daug fotografuoti, ieškoti... ir surasta. Prieš išvykdamas iš Lietuvos, A. Mikšys Vilniuje, Amerikos centre surengė savo darbų parodą, kuri sulaukė didelio susidomėjimo ir pasisekimo. Ankščiau jo darbai buvo eksponuojami Nidoje ir Kaune.

Žiūrėdama į jauno fotografo darbus, bandžiau įminti jo gyvenimo paslaptį. Spalvotose nuotraukose (kurios, beje, ryškina ir dar pats) nepamatysi gražuolių, nužengusių nuo podiumo, nepamatysi gamtos blizgančių žurnalinių vaizdų ar gėlių žavesio. Tai ne pramoginės, vienkartinės nuotraukos, o nuotraukos, kurios, kaip žinoma, prieš išvykdamas iš Lietuvos, A. Mikšys Vilniuje, Amerikos centre surengė savo darbų parodą, kuri sulaukė didelio susidomėjimo ir pasisekimo. Ankščiau jo darbai buvo eksponuojami Nidoje ir Kaune.

Susidomėjusi fotografo darbais, nusprendžiau iš artiau susipažinti su juo. Mane masinio smalsumas — kodėl jaunas talentingas menininkas pasirinko ne kokią egzotiškumą viliojančią šalį, o senelių žemę. Juolab, kad atvykęs i Lietuvą, jis nemokėjo lietuvių kalbos, bet jo ryžto ir užsispyrimo būta didelio. Lietuvių kalbos mokė pusbrolis žmona Skaidra, o vėliau Vilniaus universitete lankė lietuvių kalbos kursus, skirtus užsieniečiams. Jis atkakliai siekė savo tikslo ir su juo kalbėjausi jau lietuviškai.

Aukštai, gražus, juodomis

garbanomis, krentančiomis i akis, jaunuolis priminė savo išvaizda italą, o drovumu ir santūrumu buvo tikras lietuvis. Iš tikro jo vienas senelis italas, o močiutė ukrainietė. Kiti gi seneliai gryn lietuviai. Iš jų paveldėtas tas santūrumas, ramybės jausmas. Apie savo senelius ir tėvelius jis kalbėjo su ypatinga pagarba ir meile. Pagarba vyresniam yra vienas svarbių jo bruožų. Papasakojo, kad senelis Petras kilęs nuo Šiaulių. Atvykęs i Kauną, vedė, susilaukė sūnaus Rimo, antras sūnus gimė jau Amerikoje. Senelis domėjosi fotografija, turėjo fotoaparatus. O jo namuose Amerikoje buvo daugybė fonotuotraukų. Tėvas Rimas taip pat serga fotografavimu aistra. Galbut, senelio ir tėvo įkvėptas, Andrius ir susiejo savo gyvenimą su profesionalia fotografija. Jis matė, kaip fotografuoja, kaip dirba šeimos vyrai. Buvo įdomu matyti ir senas nuotraukas, kuriose užfiksuotos įvairios gyvenimo akimirkos. Viena įdomiausių, kuri padarė jam didelį įspūdį, yra jaunos šeimos (jo senelių), bėgančios iš Lietuvos 1944 metais nuotrauka. Vežime, pakinkytame arkliais, sėdi jauna moteris, apsisgaubusi skarele, o šalia mažas berniukas traukia vaideles. Rūduo, stiprus vėjas, plėšiantis skarele nuo moters galvos, beviltiško nuotaikos veide — visa tai užfiksuota nuotraukoje.

Tai tragiško pasitraukimo iš tėvynės, akimirkos. Šią nuotrauką Andrius išdirdino ir labai brangina. Iš senelių pasakojimų jis žino, kad įsikūrimas Amerikoje nebuvo lengvas, teko dirbti sunkius darbus. Bet pavyko leisti sūnus i mokslus. Tėvas Rimas, baigęs universitetą, dirba žurnalistini darbu. Andriaus mama Donna Marija, italo ir ukrainietės dukterė, yra mokytoja. Jis švelniai kalbėjo apie savo mamą. Didelis autoritetas ir pavyzdys yra tėvas. Andrius gimė ir augo Amerikoje. Baigė Hampshire kolegiją, išgijęs bakalaurą laipsnį iš istorijos ir fotografijos. Nuo 1995 metų jis studijuoja Louisiana valstijos universitete fotografijos meną (prof. M. Brook) ir menų istoriją. Pirmą personalinę parodą surengė 1996 metais. 1997 m. laimėjo valstybinį konkursą, dalyvavo Soho Photo Gallery (New York) organizuotoje parodoje „Guest Show“. Laimėjo fotografijos konkursą rengti fotografijos parodą Union Gallery. 1998 m. gavo dailių menų magistrą Louisiana valstijoje. Jis fotografavo, rengė parodas. Tais pačiais metais paskirta pirmoji vieta parodoje „Visions of Excellence: People and Places, Pho-

Fotomenininkas Andrius Mikšys su savo mama Donna Marija Kaune.

tography Contest“. O taip pat apdovanotas ir „Photo Review Competition“ pirmąja vieta. Jo parodos buvo surengtos California, Louisiana, Kaune, Vilniuje, Nidoje ir kitur. Jo nuotraukos spausdintos „Rolling Stone“, ir „Photo Review“ žurnaluose. Jau daug metų dirba, kaip laisvas menininkas ir vykdo savo projektus. Priklauso „Bassetti Fine Art Photography“, New Orleans, Louisiana. Jo darbai spausdinami laikraščiuose, žurnaluose, kataloguose, knygose. Suminėti visos parodos ir Andriaus darbus būtų sunku, nes jų ištis yra nemažai.

Mane domino Andriaus požiūris i Lietuvą. Iš kur ta trauka, iš kur tas dėmesys savo šaknims? Prieš stipendijos gavimą jis keletą kartų lankėsi Lietuvoje su tėvais. Tai buvo trumpi ekskursiniai pabuvimai, bet jų metu giminės stengėsi parodyti svarbiausias gražiausias vietas. Ir atrodė, kad jau Lietuvoje... nėra ką žiūrėti. Bet vis dėlto ji kažkas traukė. Jam įdomus ir svarbus žmogus — lietuvis. Jis norėjo perprasti lietuvių sielą. Gavęs stipendiją ir atvykęs i Lietuvą, paprašė pusbrolio žmonos Skaidros Jancaitės pavežioti jį po senovinius, lietuviškus kaimus. Tokių kaimų išlikę nedaug, bet dar yra. Jis vaikščiojo ir stebėjosi senomis trobomis, o, svarbiausia, ten gyvenančiais žmonėmis. Jis fotografuoja žmones, kurie trumpam pasitraukė nuo savo namų ruošos, nuo žemės darbų. Jie sulinkę nuo sunkaus darbo, veidai gyvenimo išvargoti, bet akyse buvimo džiaugsmas. Andrius pamato ir gražias puodynes, sukabintas ant tvoros, randa pasagą virš durų... Ir visa taip lietuviška — sako jis. Jis daro spalvotas nuotraukas. O spalvos parodo charakterius ir

nuotaikas. Ilgai ieško reikiamos vietos, reikalingo žmogaus, padaryta daugybė kadru, bet išsiskristaluoja tik keletas. Ir tai jau būna tas tikrasis išbaigtas darbas, pasakojantis mums apie vieno žmogaus gyvenimo istoriją. Dažniausiai ta istorija ir būna liūdna. Andrius sprendžia vykdo savo projektus. Priklauso „Bassetti Fine Art Photography“, New Orleans, Louisiana. Jo darbai spausdinami laikraščiuose, žurnaluose, kataloguose, knygose. Suminėti visos parodos ir Andriaus darbus būtų sunku, nes jų ištis yra nemažai.

Andrius Mikšys gimęs ir augęs Amerikoje, paveldėjo iš senelio ir tėvo meilę Lietuvai. Jis žavisi Nobelio premijos laureato Česlovo Milošo kūryba, o sutikęs jį Vilniuje, susipažino, vėliau lankėsi pas jį Lenkijoje. Jį traukė ir Karaliaučiaus senoji žemė, kuria, sunkiai gavęs vizą, apsilanko. Jam imponuoja jauni talentingi menininkai, tokie, kaip kariljonistas Raimondas Eimontas, fotografas Suslavičius, Suktus. Jam patinka Lietuvos žmonės, galbūt todėl, kad ir jis yra dalelė tos Lietuvos, tas gintaro gabalėlis, kuris išmestas i Amerikos krantą, bet ilgisi Baltijos jūros. Aš manau, kad tėvai pasėjo jo širdyje meilę Lietuvai, kuri dabar išaugo i puikią ilgesio gėlę. Jis skiria savo darbus Lietuvai.

Tikiu, kad savo praeities šaknų atžaišius ieškoti dar ne vienas talentingas jaunuolis iš už Atlanto. O Andriui Mikšiui noriu palinkėti spalvingų, išpildingų parodų tiek Lietuvoje, tiek Amerikos žemėje.

Virginija Paplauskienė

Andriaus Mikšio nuotrauka. 1997 m.

Pravartu pasidžiaugti gimtadieniu

Siemet Los Angeles dramos sambūris savo gyvavimo 45-ajam gimtadieniui atšvęsti buvo numatęs suvaidinti Antano Škėmos veiklą „Žvakidė“ lapkričio 20-21 d. (šeštadienį ir sekmadienį). Puikiai atitiko data, nes 1954 metais lapkričio 20 d., režisieriui J. Kaributui sukvietus i susirinkimą vaidintojus ir kelis talkininkus, oficialiai gimė lietuvių teatro gražioje Šv. Kazimiero šventovės užuovėjoje, Hollywoode.

Taigi dabartiniam režisieriui Algimantui Žemaitaičiui rūpėjo atšvęsti šią sukaiktą kuo prasmingiau. Deja, aktorė Ramunė Vitkienė staiga dėl motinos ligos turėjo išvykti i Čikagą. „Žvakides“ nušvitimą reikėjo atidėti iki kitų metų pavasario.

Nenuleido rankų sambūričiai. Ryžosi jiems skirtą sekmadienio popietę galvotrūkščiais paversti, kaip lankstinuke rašoma, „Jubiliejinu baliumi“. Šių dviejų žodžių fonetiniai ir kulinariniai sąskambiai visada kerinčiai traukia parapijos renginiams ištikimą visuomenę. Salė buvo pilna. Stalai lūžo nuo valgių, su kuriais skanumu ir lietuviškumu negali rungtyniauti joks snobiškas Sunset bulvarų restoranas. O čia dar ant stalo balto ir raudono vyno buteliai. Rinkis spalvą ir įrodinėk šalia sėdintiems, kad šioji, o ne kita sveikesnė kūni.

Žinoma, buvo kalbos, sveikinimai. LADS veiklos apžvalgą vaizdingai aptarė veteranas režisierius Petras Maželis. Jautrus akcentas, kai jis pasveikino gimtadienį šventiančią sambūrio pirmininkę Ema Dovydaitytę ir įteikė jai raudoną rožę. Kitas, išvermės prasme būdingas deimantas — tai šimtmetės poetės perskaityta dedikacija sambūriui ir anuolaikiniam režisieriui J. Kaributui. Tada D. Mitkienė buvo Dramos sambūrio valdybos pirmininkė. Pirmoji. Ir štai ji dabar visą tai aiškiai mini.

Man gi nelengva viską suminėti. Nebuvau pasiruošęs apie tai rašyti, nes niekas manęs tam neužangazavo. Rašau dabar tik dėl to, kad rengėjai tik po kelių savaitų prisiminę pasiteirauti, ar esu tai jau padaręs. Ne, atsakiau, nes buvau tik svečias, laimingas, kad nereikės rašyti smegenų rašant. Tai irgi darbas, juolab, kai vengi ką nors užgauti kokia „kreiva“ pastabele.

O postmodernistinio kreivumo pokylio programoje pakoko. Tačiau dėl to nereikia nusiminti. Šiuolaikinis postmodernas kaip tik ir taiko i mokymų lygio mišrinių rodydą scenoje. Taiko i paviršutiniškumą, i paiką humorą, i „durnystes“. Čia turiu minty suvaidintą ištrauką iš Žemaitės „Mūsų gerasis“. Motina (Daina Žemaitaitytė), Muzikantui (Česlovui Geštautui)

akordeonu grojant, su šluota vaiko išilinksmusį jaunimą. Tų jaunų būsimų aktorių pavardės: Daria Varnaite, Darius Anelauskas, Daiva Maties, Erikas Dudor, Janina Gričiūtė, Tomas Mikuckis, Daina Karaliūtė, Liudas Deivikis. Choreografe — Sigita Barysienė.

Kitą ištrauką iš Kazio Sajos „Savaitgalio romano“, su tuo jau ne sykį įamžinta (ir čia, ir gastroliuojant) Rapolo Vabalo (Amandas Ragauskas) nesugebėjimu pasikarti. Tai navi viai juokinga scena, prilygstanti Leonardo Liutkaus (Haroldas Mockus) ir Magdos (Raisa Urbanienė) vodeviliškam pasimylėjimo kadru. Prisidėjo ir Kristina (Sigutė Mikutaitė-Miller), ir Vikis (Saulius Stankas).

Režisavo Algimantas Žemaitaitis. Garso įrašai — Pauliaus Jasiukonio.

Programos oriąją dalį atliko pranešėjo pareigas einas Algimantas Žemaitaitis. Jis aktorisku būdu padeklamavo Maiironio „Šatrijos kalną“. Mane itin nustebino jo dukros Dainos ir sūnaus Sauliaus išatminties su tuo pačiu teatrališkumu ir gražia tartimi sakoma Kazio Bradono poezija. Prisipažinsiu, kad labiau linkstu prie nevaitybiškai skaitomų eilėraščių, kai labiau išryškinamas pačios poetinės kalbos grožis.

Šio puotaujancio renginio visos vėjarodės (ir vyresniųjų, ir jaunųjų aktorių) rodytė rodė i būsimą penkiasdešimtį sukaiktą jau dutakstantmetyje.

Pr. Visvydas

Los Angeles Dramos sambūrio 45 m. jubiliejaus šventėje sambūričius sveikina buvusi pirmutinė sambūrio pirmininkė poetė Danutė Mitkienė (priekyje). Šalia jos — V. Baltušienė, rašyt. Alė Rūta, poetas Bernardas Brazdžionis.

Bendras eilėrašcio rašymas. Priekyje — Eglė Juodvalkė. Nuotr. Justino Lapinsko

Andrius Mikšys. „Šulikai“. 1997 m. vasara.

X poetinis ruduo Druskininkuose

Algimantas A. Naujokaitis

Daug šviesių išpūdžių paršviežiau iš Druskininkų, kur spalio pradžioje pusėje vyko jau dešimtas poetinis ruduo. Mano galva, jis ypatingas tuo, kad, greta gausaus mūsų poetų būrio, dalyvavo ypač daug plunksnos brolių iš užsienio — JAV, Italijos, Danijos, Švedijos, Norvegijos, Latvijos, Rusijos. Maloniai nuiteikė, jau ne pirmą kartą į rudėjančius Druskininkus iš Čikagos atvykusi, poetė Eglė Juodvalkė, visuomet besišypsantis Kornelijus Jazbutis, iš Connecticut — jaunesnės iš-eivijos kartos poetas, vertėjas, filosofas dr. Jonas Zdanys, o iš Anglijos — angliškai rašantis, jaunas poetas Darius Viktoras Snieckus.

Buvo ir teatralų. Mat, šiemetinio Druskininkų poetinio rudens programoje buvo diskusija apie poezijos sąsajas su vaidybos menu. Tad į rudėnę poezijos šventę pakviesti ir kai kurie režisieriai, eiles rašantys aktoriai. O jų nemažai. Šiandieninės lietuvių poezijos kylančia žvaigžde vadinama Kauno dramos teatro aktorė Daiva Čepauskaitė, jai nenusileidžia su nauja savo knyga į Druskininkus atidardėjusi vilnietė aktorė Birutė Marcinkevičiūtė.

Po skanių ir linksmų pietų pirmąją poetinio rudens dieną visi rinkosi į tą teatrui ir poezijai skirtą diskusiją „Poetinis tekstas: kaukė ir vaidmuo“. Apie tai diskutavo gana rimti oratoriai — poetai K. Platelis, V. Bložė, G. Cieškaitė, jauna literatūros tyrinėtoja ir poetė E. Drungytė, Kauno technologijos universiteto dėstytojas E. Čiuladė, žinomas humanitaras, 1996 m. Jotvingių (Druskininkų poetinio rudens) premijos laureatas klaipėdietis M. Šidlauskas-Jonaitis. Vieni tvirtino, kad pati poetinė kalba jau yra kaukė bet kokio kito kalbėjimo atžvilgiu, antri — kad kaukė — tai poeto stilius, savitumas; treči, kad vienos vaidmenį poetas vaidina visuomenei, kitoki — sau pačiam, dar kitoki — kūryboje. K. Platelis pripažino, kad poeto kaukė yra sudėtinga ir daugiasluoksnė.

Nustebino, daugelio užsienio svečių pritarimo susilaukė netikėtas ir aiškus Eglės Juodvalkės pasakymas — replika, kuri, mano galva šiam pokalbiui padėjo taška. Pasak Eglės Juodvalkės, nežinia, kur mes einam su šia diskusija. Kaukė jai tik trukdanti. Kurdamas poetas užsideda nebent atvirumo kaukę. Kaukę užsideda tik aktoriai, atlikdami, vaidindami ne savo, o spektaklio autoriaus, režisieriaus duotą vaidmenį. Tad kam kaukė poetui?

Vis dėlto kai kas suabejojo Eglės Juodvalkės teiginiu, kad poezijos kūrimas, rašymas — tai darbas, kad poetas — tai savo amato darbininkas, o ne

antžmogis.

Vėliau Druskininkų poetinio rudens laurus pelniusi poetė Nijolė Miliauskaitė, atsakydama į kito poeto, *Literatūra ir menas* savaitraščio atsakingojo sekretoriaus Benedikto Januševičiaus klausimą, ar poezijos rašymą galima pavadinti darbu, pasakys: „Ir taip, ir ne. Tai nėra paprastas darbas, nes jam reikia įkvėpimo. Kita vertus, koks tai darbas, jei iš jo negalima pragyventi.“

Diskusiją papildė teatrinis stereotipas laužantis klaipėdiečių aktorių Beno Šarkos ir Ritos Rimkutės suvaidintas spektaklis „Keafri“ pagal taip pat klaipėdiečio poeto ir džiazo muzikanto Gintaro Grajausko tekstus. Žiūrėdamas šį spektaklį, pagalvojau, kad teisingai sakė Eglė Juodvalkė: kaukės pririškia ne poetui, o tik aktoriui.

Dar viena įdomybė, kurios nebuvo ankstesniuose poetinio rudens renginiuose — tai bene Druskininkų sambūrio pradininko ir puoselėtojo K. Platelio pasiūlytas kolektyvinis daugiakalbis poetinės kūrybos veiksmas. Visi, to panorėję, poetai ant lentos ištiestame popieriaus dideliame lape rašė grupinį, kolektyvinį eilėraštį — vieni klasikiniu rytietišku stiliumi, kiti pagal dalyvių pasiūlytą schemą. K. Platelis, sukūręs ir popieriaus lape parašęs pirmąją grupinio eilėraščio eilutę „Iš dangaus krito plunksna auksinė...“ pasiūlė ją tęsti kitiems. Taip gimė ko gero pirmasis Lietuvoje ilgas kolektyvinis, daugelio poetų sukurtas, eilėraštis. Tarp jo autorių buvo ir Eglė Juodvalkė.

Kas dar įstrigo iš įvairiaspalvių poetinio rudens renginių? Tai šiemet įvairių leidyklų išleistų poezijos knygų pristatymas. Pristatydamos Rašytojų sąjungos leidyklos šiemetines knygas, Valentinas Sveticikas paminėjo idomius, iš kitų išsiskiriančius S. Gedos, E. Ališankos, B. Januševičiaus, R. Šileikos, kitų jaunų poetų rinkinius, o taip Australijoje gyvenančios L. Šimkutės poezijos knygą *Tylos erdvės*.

Dvi naujas knygas pristatė Punska lietuvių leidyklos „Aušra“ atstovas Sigita Birgelis. Beje, Punske išleista ir šio žinomo Lenkijos lietuvių poeto rinkinys *75 eilėračiai*. Į lietuvių kalbą išversta ir išleista taip pat garsėjančio lenkų poeto M. Czajkowski poezijos knyga.

Iš „Vagos“ leidyklos vyr. redaktorės Janinos Riškutės pristatytų šiemetinių poezijos knygų mane labiausiai sudomino Kornelijaus Platelio ir JAV lietuvių poeto Jono Zdanio duetas. J. Riškutė pristatė J. Zdanio į anglų kalbą išverstą nedidelę, bet svarią, K. Platelio poezijos knygelę *Snare for the Wind*, o K. Platelis, talkinant sūnui Edgarui —

į lietuvių kalbą išvertė J. Zdanio idomius, sielon smingančių prozinių eilėraščių knygą *Dotnuvos stoty*. Beje, vertėjams čia prireikė tik pusės darbo — dalį šios knygos J. Zdanys parašė lietuviškai. Pats autorius J. Zdanys taip apibūdino naująją, beje, jau antrąją Lietuvoje išleistą savo knygą: „Budamas dviejų pasaulių ir dviejų kalbų žmogus — Lietuvos ir Amerikos — rašau eilėraščius lietuviškai ir angliškai. Į šį rinkinį pateko nauji proziniai eilėraščiai, pusę jų parašyta lietuviškai, pusę išversta iš anglų kalbos. Tikiosi, kad abiejų pusių vidiniai žodžių skambesiai ir dvasinės prasmės sutaps ir kad eilės atsiskleis šio rinkinio prasmė: kai pasirenki kelią, pasigendi kitų kelių ir kitų pradžių, tačiau niekada nesikeičia tų kelių pagrindas, gal tik forma, o formos retkarčiais sutampa net ir dvejose kalbose, dvejusoje pasaulyje“.

Kad tų dviejų pasaulių dvasinės prasmės siejasi, sutampa, pajutau ir Druskininkuose surengtuose poezijos vakaruose, ir skaitymuose. Greta E. Ališankos, Ričardo Šileikos, Gintaro Grajausko, Daivos Čepauskaitės, savo eiles skaitė amerikiečiai James Hoch, Sam Witt, danas Mikkel Thykier, italas Riccardo Duranti, ir amerikietis Craig Czury į skaitymą įsitraukė.

O koks poezijos šėslas, improvizacijos prasiveržė naktinių skaitymų metu! Lietė liejosi įvairiomis kalbomis eilėraščiai, alus ir vynas! Dėl skambesnio, sąmojingesnio, išraiškingesnio, nuoširdžiausio poetinio žodžio varžėsi ir į klasikų pretenduojantys, ir patys jauniausi poetai. Daivai Čepauskaitėi M. Lermontovo eilėmis replikavo savitą, modernistinę krypties eilėraščių antrąją knygą išleidęs, Jonas Jackeivičius. Ovacijomis buvo palydėti naktinių skaitymų prizininkai — Vilniaus Žvėryno riteris Jurgis Kuncinas, Čikagos vilkas Kornelijus Jazbutis, šmaikštuolis improvizuotos poezijos meistras Liudvikas Jakimavičius (epitetai — poeto B. Januševičiaus).

Na, o rimtoji, iškilioji Druskininkų poetinio rudens Jotvingių premija už „Vagos“ leidyklos tik ką išleistą storą poezijos knygą *Sielos labirintai* iš Kultūros ministro Arūno Bekšto rankų atiteko druskininkietei poetei Nijolei Miliauskaitėi (Vytauto Bložės gyvenimo draugei — žmonai). Pasak jos, greta seniau rašytų, jau spausdintų, ton knygon sudėti ir visai nauji, tik Druskininkų rudens dienos šviesą išvydę, eilėraščiai, iš kurių tris naujoji Jotvingių premijos laureatė atrinko *Draugo* šeštadieniniame priedu.

Už geriausią poetinį debiutą premijuotas jaunas poetas Gintaras Bleizgys, neseniai tvirtai paėmęs Rašytojų sąjungos savaitraščio *Literatūra ir menas* redakcijos vairą.

Nors suėjo dešimtmetis, kai gyvuoja ir klesti poetinis Druskininkų ruduo, bet iki šiol jis neturėjo savo himno. Čia pat, Druskininkuose, jį sukūrė ir paskutinį vakarą visų ovacijoms palydėta perskaitė, poetas Antanas A. Jonynas. Štai pora naujojo, linksmojo himno eilučių, nuskandžių optimistišką šio renginio ateitį:

Kol Nemune tekės vanduo —
Gyvuos poetinis ruduo!

Dail. Ona Dokalskaitė. „Už scenos“.

Nijolė Miliauskaitė

I CHING

tavo žiedas skleidžiasi, kiniška rožė, vėlei puošnus, trumpalaikis, raudonas
tarsi šilkas, darbščių suverptas šilkūverpių, — tiek dosnumu ir prabangos ankštam kambari

ar nebuvom tik buvę draugės kadaise, tu ir aš, jaunutės besijuokiančios, kvailos, bežaidžiančios tuos pačius žaidimus, vis tuos pačius, nepabastančius o gal seserys, supratingos, jautrios

tokia graži esi, kiniška rožė, geriausio verta eilėraščio, mylima galingo valdovo duktė būti turėjai o aš tarnaitė, nuolanki, patikima, plaukus tau pinanti

tau, sėdinčiai šaisčiai raudonom šilko drapanom, įmantriai siuvinėtom, laikinčiai veidrodėlį rankoje tokiai dar vaikiškai, tokiai lepiam laukštingalos užsiklausiusiai

užsigalvojusiai apie mįslingą I Ching'o ištarbę klausimas ir atsakymas du žingsniai

gal dabar mums sapnuojas vienas ir tas pats sapnas — tarsi buvęs gyvenimas kai žiedas skleidžiasi — lyg malonė o ryt jau nukris ant popierių, ant rašomojo stalo, suvytęs, pajudęs

SODAS

tarytumėi stovėtum priešais tvorą o už lenktų virbų, apipintų iškalintais žiedais ir lapais, ten, sode, paunksmėj, žaistų būrys vaikų

baša, apiptyšusi, murzina

sudreba tavo širdis, puslaukinė: tie vaikai ten lakstantys, tas sodas, išsiūlgtas

atrاندi staiga savyje, kaip smarkiai trokšti žaist — lig vėlumos užsižaistum, nei valgyt, nei miegot

krūpteli — kažkas vardu pašaukia kviečia — eik! apsidairai aplink — ar iš tikrųjų mane?

Po pianistų Roko ir Sonatos Zubovų koncerto Corcoran Gallery of Arts, Washington, DC, š.m. spalio 22 d. Iš kairės: Neringa Kuncaitytė-Zamani, Ramūnas Kondratas, Rokas Zubovas, Sonata Zubovienė, Sigita Naujokaitienė, Jūratė Sakalauskienė, ambasadorius Stasys Sakalauskas ir Rita Kazragienė.

siena, kartais mūrinė, stora ir aukšta kartais permatoma, stiklinė, ar ne aš ją pati statausi apie save

girdžiu skambius karatalus artėjant, būgną štai iš posūkio išnyra vaisnavų būrelis vis garsyn balsai, aiškyn vargše mano širdie

KAS TU

kaip moteriškė, iš visos širdies besišypsanti nė kiek nesidrovėdama smulkaus raukšlelių tinklelio apie akis nesigėdijama pasisakyti, kiek jau tau metų sueis, šį viduržiemį yra kaip yra — gūžteli pečius ir nusijuoki

tokia ir tu, vėlyvą rudens dieną, jau besibaigianti su keliais drėgnais geltonais lapais šakose, su dar nespėjusiu iširti parke sniegu ant žolės, kur ne kur, su saule vėl išlindusia pro debes

tokia paprasta, o įminti tavęs nesugebu

L.A. Dramos sambūrio 45 m. jubiliejaus šventėje. Režisierius Algimantas Žemaitaitis ir pirm. Ema Dovydaitytė kviečia svečius pakelti taures už sambūrį.

Lietuva žemėlapiuose

Lietuvos Nacionaliniame muziejuje surengta įdomi istorinė paroda, pavadinta „Lietuva žemėlapiuose“. Joje eksponuojami Lietuvos valstybės žemėlapiai nuo seniausių aprašymų mini Rytų Pabaltijai. Italai 1416 m. atkūrė Prolemėjus žemėlapi. Tai ir yra pirmasis žinomas Lietuvos kartografinis vaizdas. Parodoje matome šio vertingo praeities dokumento kopiją kaip ir kito 1375 metais sudaryto žemėlapi, kuriame jau minimas Lietuvos vardas (Litefania Paganis — pagoniškoji Lietuva). Šį žemėlapi sudarė žydų kartografas A. Kreskvys, pavaizdavęs Baltijos jūrą, Nemuną, pažymėjęs Klaipėdos miestą.

Toliau parodoje, kaip pasakoja jos rengėjos muziejaus istorinės Rūta Subatniekienė ir Aldona Bieliūnienė, rodomi vėlesnio laikotarpio žemėlapiai, iš kurių sužinome apie Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didybę ir daug kitų istorinių įvykių, atsispindėjusių kartografų darbuose. Įdomus pirmasis jau Lietuvoje kunigaikščio M. K. Radvilos iniciatyva sudarytas žemėlapis (1613 m.).

Istoriniai įvykiai klostėsi taip, kad Lietuva vėliau ilgus šimtmečius buvo okupuota, praradusi valstybingumą ir žemėlapiuose neminama kaip valstybė. Ir tik 1918 m. atkūrus nepriklausomybę vėl pradėdama kurti žemėlapius. Daugumą jų surinko parodos rengėjai. Vieni saugomi paties Lietuvos Nacionalinio muziejaus fonduose, kiti pasiskolinti iš Mokslų Akademijos bei Vilniaus universiteto ar privačių asmenų. Liūdna žiūrėti į toki žemėlapi, kuriame Lietuva vadinama Rusijos imperijos gubernija ar tik Lietuvos generoline sritimi, priklausančia Vokietijai. 1941-1944 m. okupacija — Molotovo-Ribbentropo paktas, pakeitęs mūsų tėvynės likimą, paskui valstybė jau tapusi... SSSR respublika — visa tai primena ekzpozicija. Ypatinga vieta tiems žemėlapiams, kurie buvo sudaryti ar išleisti lietuvių išeivijos Vokietijoje ar JAV. Pavyzdžiui 1949 m. Vašingtone parengtas Europos ir Artimųjų Rytų žemėlapis ar 1946 m. Vokietijoje pasirodęs Lietuvos sienų žemėlapis iš prof. Z. Ivinskio knygos *Lietuvos sienų klausimu*. Rodomi vertingi kitose šalyse sudaryti ir išleisti žemėlapiai, kurių autoriai nepripažino Lietuvos okupacijos ir visada savo tėvynę vadino valstybe.

Jadvyga Godunavičienė

Poetė Nijolė Miliauskaitė.